

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ผู้วิจัยได้รวบรวมและศึกษาเอกสารประเภทต่างๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ นวนิยาย นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ การใช้ภาษาจินตภาพ และงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาษาจินตภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูล และเป็นแนวคิดในการสร้างเกณฑ์การวิจัยในครั้งนี้

ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของเอกสารเป็น 4 ประเภทดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวกับนวนิยาย โดยมีหัวข้อย่อยดังนี้

- 1.1 ความหมายของนวนิยาย
- 1.2 องค์ประกอบของนวนิยาย
- 1.3 ประเภทของนวนิยาย

2. เอกสารที่เกี่ยวกับนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ โดยมีหัวข้อย่อยดังนี้

- 2.1 ความหมายของประวัติศาสตร์
- 2.2 ความหมายของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์

3. เอกสารที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาจินตภาพในงานเขียน

- 3.1 ความหมายของจินตภาพ
- 3.2 การใช้ภาษาจินตภาพในงานเขียน

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาภาษาจินตภาพ

- 4.1 งานวิจัยเรื่อง ภาษาในวรรณกรรมของสุวรรณี สุคนธา : ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดกับจินตภาพ ของสุวัฒนา วรรณรังษี
- 4.2 งานวิจัยเรื่อง ภาษาจินตภาพในเรื่องสั้นของอัศศิริ ธรรมโชติ ของดลฤทัย ขาวดีเดช
- 4.3 งานวิจัยเรื่อง การใช้ภาษาเพื่อสื่อจินตภาพในนวนิยายของ ปิยะพร ศักดิ์เกษม ของ อภิรัตน์ โมทนิยชาติ

เอกสารที่เกี่ยวกับนวนิยาย

การศึกษาในครั้งนี้จะศึกษาเกี่ยวกับภาษาจินตภาพที่ปรากฏในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ซึ่งนวนิยายอิงประวัติศาสตร์นี้เป็น ประเภทหนึ่งของนวนิยายที่นอกจากจะให้ความเพลิดเพลินแก่

ผู้อ่านแล้ว ยังสามารถถ่ายทอดถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีตได้ ความรู้ที่เกี่ยวกับนวนิยายนั้นผู้วิจัยได้แบ่งเป็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้

1. ความหมายของนวนิยาย

นวนิยายเป็นงานเขียนประเภทหนึ่งซึ่งจัดอยู่ในวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมมากที่สุด สำหรับความหมายของนวนิยายนั้น ได้มีผู้กล่าวถึงไว้ดังนี้

ไพโรจน์ (2539: 99) ได้กล่าวถึง นวนิยายซึ่งสรุปได้ว่า นวนิยายเป็นงานเขียนประเภทบันเทิงคดี...นวนิยายบัญญัติแทนคำว่า Novel ตามรูปศัพท์หมายถึง นิยายแบบใหม่ อธิบายตามบริบทของสังคมไทย นิยายแบบเก่าก็จะเป็นพวกที่เขียนเป็นร้อยกรอง...

สุพรรณิ (2519: 1) ได้กล่าวถึงความหมายของ นวนิยายซึ่งสรุปได้ว่า นวนิยายแปลตามตัวอักษรหมายถึงนิยายแบบใหม่ ตรงกันกับความหมายของคำโนเวล (Novel) ในภาษาอังกฤษ และโนเวลลา (Novella) ในภาษาอิตาเลียน คำนี้ใช้เป็นครั้งแรก เพื่อเรียกนิยายอย่างใหม่ของบอคาจิโอ ซึ่งเป็นเรื่องสั้นๆ เกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ในแง่ต่างๆ เมื่อราว ค.ศ. 1338 ถึง ค.ศ. 1340 ปัจจุบันคำ นวนิยาย หมายถึงเรื่องร้อยแก้วแบบพรรณนาโวหาร หรือเรื่องเล่าที่สมมุติขึ้นซึ่งมีความยาวเกิดกว่า 30,000 ถึง 40,000 คำ

ประทีป (2530: 80) ได้ให้ความหมายของนวนิยายไว้ ซึ่งสรุปได้ว่า นวนิยาย คือการเล่าเรื่องที่เกิดจากจินตนาการ ในเชิงร้อยแก้ว เกี่ยวกับชีวิตบุคคลที่สมมุติขึ้น บุคคลเหล่านั้นอาจจะมีลักษณะคงเดิม หรือมีการเปลี่ยนแปลงบ้างขณะมีเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้น ซึ่งจะต้องกินเวลานานพอสมควร

สมบัติ (2539: 129) ได้ให้ความหมายของ นวนิยายไว้ว่า นิยาย คือเรื่องราวที่มีเหตุการณ์ต่อเนื่องกัน เป็นเรื่องสมมติแต่งขึ้นแต่อาจมีมูลความจริงแฝงอยู่ก็ได้ เพราะสิ่งที่ผู้แต่งนำมารวบรวมเรียบเรียงเป็นเรื่องราวขึ้นนั้น ได้แก่ เรื่องราวที่ปรากฏขึ้น ในชีวิตประจำวัน

ลีททา และกุลทรัพย์ (2515: 17) กล่าวว่า นวนิยายเป็นศัพท์ที่ไทยเราคิดขึ้นเพื่อใช้เรียกวรรณกรรมประเภท เรื่องสมมุติที่แต่งเป็นร้อยแก้วขนาดยาวตามแบบตะวันตก ซึ่งในภาษาไทยแต่เดิม

เรียกว่าเรื่องอ่านเล่นหรือเรื่องประโลมโลก มีความหมายแปลตามตัวอักษรว่า นิยายแบบใหม่หรือเรื่องเล่าแบบใหม่ ซึ่งตรงกับความหมายของคำว่า Novel ในภาษาอังกฤษ และคำว่า Novell ในภาษาอิตาเลียน คำนี้มีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินว่า Novellus แปลว่า ใหม่

รีนุทท์ (2544: 49) กล่าวถึง นวนิยาย สรุปได้ว่า นวนิยายใช้เป็นครั้งแรกในภาษา อิตาเลียน เพื่อใช้เรียกรื่อง เดคาเมรอน ของบอคาจีโอ ซึ่งแต่งขึ้นในราว ค.ศ. 1338-1340 ด้วยถือว่าเป็นนิยายแบบใหม่ การที่เรื่องเดคาเมรอนได้รับการกล่าวขวัญจากคนสมัยนั้นว่าเป็นนิยายแบบใหม่หรือนวนิยายนั้น เป็นเพราะบอคาจีโอเริ่มใช้กลวิธีการเขียนตามแบบนวนิยายสมัยใหม่

จากความหมายของนวนิยายข้างต้น สรุปได้ว่า นวนิยาย หมายถึง วรรณกรรมบันเทิงที่ผู้เขียนได้แต่งขึ้นเป็นเรื่องราว จากความนึกคิด หรือจินตนาการของตนเอง ในบางครั้ง อาจมีการอิงเหตุการณ์เกิดขึ้นจริงในสังคม นวนิยาย ประกอบไปด้วย ฉาก ตัวละคร แก่นเรื่อง และโครงเรื่อง

2. องค์ประกอบของนวนิยาย

เจือ (2518: 34) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของนวนิยาย สรุปได้ว่า นวนิยายเปรียบได้กับนาฬิกาที่ประกอบไปด้วยกลไกต่างๆ เกี่ยวข้องผูกพันกันอยู่อย่างซับซ้อน สิ่งประกอบกันทำให้เรื่องดำเนินไปได้ในภาษาการประพันธ์นั้นเรียกว่า องค์ประกอบ หรือ Elements ซึ่งองค์ประกอบที่ทำให้นวนิยายดำเนินไป ได้แก่ ข้อคิดสำคัญของเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา และฉาก

นอกจากองค์ประกอบของนวนิยายที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นนั้น ยังได้มีผู้กล่าวถึงองค์ประกอบของนวนิยายไว้ ดังนี้

สมบัติ (2539: 138) กล่าวถึงหลักการเขียนนวนิยายซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญในการเขียนนวนิยายดังนี้ การวางโครงเรื่อง บทสนทนา อุปนิสัยตัวละคร ฉาก มีรายละเอียดสำคัญดังนี้

1. การวางโครงเรื่อง เป็นส่วนที่สำคัญที่สุด ผู้ประพันธ์ทุกคนจะต้องวางรากฐานในเรื่องนี้ให้เรียบร้อยเสียก่อนแล้วจึงลงมือแต่ง หากแต่งโดยไม่วางโครงเรื่องแล้วอาจเกิดความสับสนได้สาระสำคัญในการวางโครงเรื่อง คือ บ่อเกิดของเรื่อง ฉากชีวิต ตอนจบของเรื่อง

2. บทสนทนาโต้ตอบ ในการเขียนนวนิยายต้องอาศัยการโต้ตอบระหว่างตัวละครในเรื่องด้วยกัน โดยแทรกคำบรรยายบ้างในบางตอน ในบทสนทนานั้นผู้ประพันธ์ต้องรู้จักใช้โวหารได้

ถูกต้องกับเหตุการณ์แต่ละอย่างกับเรื่องนั้นๆ เรื่องที่ดีต้องมีบทสนทนาลักษณะดังนี้คือ ทำให้เกิดอารมณ์ เกิดรอยยิ้มหัวใจ หมายถึง เป็นสิ่งฝังใจ ยากที่จะลืม และทำให้เกิดรสนิม

3. อุปนิสัยของตัวละคร ในการเขียนนวนิยายเรื่องยาว ควรใช้ตัวละครในมาก สิ่งที่สำคัญที่สุด เมื่อจะเขียนเรื่องใด ควรวางอุปนิสัยของตัวละครแต่ละตัวลงไปให้รัดกุมเสียก่อน แล้วจึงดำเนินการเขียน

4. ฉาก มีความสำคัญต่อเรื่องเป็นอย่างมากเพราะจะเป็นฐานให้ตัวละครได้แสดงบทบาท นักเขียนจะต้องรู้จักใช้ฉาก ซึ่งมีข้อควรคำนึงถึงอย่างน้อย 2 ประการ คือ

4.1 เลือกฉากเหมาะสมกับเรื่อง ทำให้ได้บรรยากาศที่ถูกต้อง ผู้อ่านจะได้รู้สึกชีวิตจริงเท่ากับได้ชนะใจผู้อ่าน

4.2 ต้องรู้จักฉากที่คนเขียนอย่างดี หรือดีที่สุดจะได้ไม่เคอะเขินผิดพลาดจากความจริง อันจะทำให้ผู้อ่านหมดศรัทธา จึงควรระวัง ถ้ายังไม่ทราบต้องศึกษาหาข้อมูลจนเข้าใจ

นอกจากนี้ ธัญญา (2539: 162) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของนวนิยายว่า โดยปกติแล้ว นวนิยายและเรื่องสั้นจะมีองค์ประกอบที่สำคัญๆ คือ

1. โครงเรื่อง
2. ตัวละคร
3. แก่นเรื่อง
4. ฉากและสถานที่
5. กลวิธีในการเล่าเรื่องหรือมุมมอง
6. สติลาและท่าทีของผู้แต่งและการใช้ภาษา

ความหมายขององค์ประกอบต่างๆ มีดังนี้คือ

1. โครงเรื่อง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญและเป็นพื้นฐานของเรื่อง โดยทั่วไปโครงเรื่อง หมายถึงลำดับเหตุการณ์ที่ประกอบเข้าเป็นเรื่อง หรือในความหมายอย่างละเอียด โครงเรื่องส่วนใหญ่ มักจะประกอบด้วยองค์ประกอบสองส่วนคือ ความต้องการหรือความปรารถนาของตัวละครอย่างหนึ่ง กับปัญหาหรืออุปสรรคที่ขัดขวางไม่ให้ตัวละครบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างหนึ่ง

2. ตัวละคร ความหมายของตัวละครในวรรณกรรมมีอยู่สองระดับ คือ ระดับแรก ตัวละครคือบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มียุทธศาสตร์ในเรื่อง ความหมายระดับที่สอง คือคุณลักษณะของ ตัวละคร

เช่นรูปร่าง หน้าตา หรือคุณสมบัติส่วนตัว ตัวละครในวรรณกรรมไม่จำเป็นต้องเป็นคนเสมอไป อาจเป็นสัตว์หรือ อมนุษย์ก็ได้

3. แก่นเรื่อง บางครั้งเรียกว่า สารัตถะของเรื่อง หรือความคิดหลักของเรื่อง อาจสรุปได้ว่า แก่นเรื่องคือสาระสำคัญที่ผู้แต่งมีจุดประสงค์ต้องการสื่อมายังผู้อ่านสาระสำคัญนั้นมักจะเกี่ยวกับ ความเป็นจริงของชีวิตเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความหยั่งรู้ เข้าใจและเป็นข้อคิดเตือนใจ

4. ฉากและสถานที่ ฉากในเรื่องเล่า มีความหมายกว้างขวางมาก กล่าวคือ มีทั้งสภาพแวดล้อม ทางกายภาพ อารมณ์และสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ ฉากยังมีความหมายที่ลึกซึ้งกว่านี้คือ ไม่ใช่เป็นแต่ สิ่งแวดล้อมภายนอกของตัวละครเท่านั้น แต่ฉากยังมีความสัมพันธ์และความหมายต่อภาวะจิตใจของ ตัวละครอีกด้วย เช่นข้าวของเครื่องใช้บางอย่างของตัวละคร เป็นต้น

5. กลวิธีในการแต่งหรือมุมมอง หมายถึงวิธีการในการเล่าเรื่องของนักเขียน กล่าวคือ ใน เรื่องเล่าแต่ละเรื่อง นักเขียนจะเป็นผู้กำหนดหรือเลือกที่จะให้ใครเป็นคนเล่าเรื่อง หรือจะเล่าเรื่อง โดยผ่านสายตา หรือมุมมองของใคร

6. ลีลาและท่าทีของผู้แต่ง หมายถึง แนวทางที่นักเขียนเลือกใช้และเรียบเรียงถ้อยคำเพื่อที่จะ แสดงความคิดหรือแก่นเรื่อง ลีลาการเขียนเกิดจากองค์ประกอบต่างๆ เช่น การเลือกใช้คำ ประโยค วลีหรือการใช้ภาษาในเชิงความเปรียบ ลีลาการเขียนและท่าทีของผู้แต่งเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันอย่าง ใกล้ชิดแสดงออกโดยผ่านการใช้ภาษาเช่นเดียวกัน

สายทิพย์ (2539: 182) กล่าวว่า นวนิยายย่อมส่วนประกอบสำคัญของเรื่องคล้ายคลึงกับเรื่อง สั้น เพราะต่างก็เป็นบันทึงคติเหมือนกัน แต่อาจมีความแตกต่างกันทางด้านองค์ประกอบ ซึ่ง องค์ประกอบของนวนิยาย มีดังนี้คือ แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก และ บรรยายภาพ โดยให้ความหมายขององค์ประกอบดังกล่าวไว้ ดังนี้

1. แก่นเรื่อง คือ แนวคิดสำคัญของเรื่องที่ผู้แต่งมุ่งจะสื่อให้ผู้อ่านทราบแต่ด้วยเหตุที่นวนิยาย มีขนาดยาว จึงมีจุดที่จะให้แง่คิดแก่ผู้อ่านได้หลายจุด ต่าง ไปจากเรื่องสั้น ที่มีเพียงจุดเดียว แนวคิดนวนิยาย แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ความคิดของเรื่องทั้งเรื่อง เรียกว่า แนวคิดเอก และความคิด เฉพาะบางตอนของเรื่องเรียกว่าแนวคิดรอง

2. **โครงเรื่อง** ประกอบด้วยปัญหาข้อขัดแย้งด้านพฤติกรรม ด้านเหตุการณ์หรือด้านอารมณ์ของตัวละคร เพื่อให้ผู้อ่านสนใจอยากรู้คำตอบในตอนจบ โครงเรื่องของนวนิยายมีลักษณะซับซ้อน และมีโครงเรื่องย่อยหลายเรื่อง

3. **ตัวละคร** คือผู้ที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ในเรื่อง หรือเป็นผู้แสดงพฤติกรรมต่างๆ ในเรื่อง เป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่งของนวนิยาย ซึ่งประกอบไปด้วยตัวละครเอก และตัวละครประกอบ

4. **บทสนทนา** คือคำพูดที่ตัวละครใช้ได้ต่อกันในเรื่อง บทสนทนาที่ดีต้องเหมาะสมกับบุคลิกภาพของตัวละคร ต้องสอดคล้องกับบรรยากาศในเรื่อง และที่สำคัญต้องมีลักษณะสมจริง คือมีคำพูดที่เหมือนกับบุคคลในชีวิตจริงใช้พูดจากัน

5. **ฉาก** หมายถึง เวลา สถานที่รวมทั้งสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ที่ช่วยบอกให้ผู้อ่านรู้ว่าเหตุการณ์นั้นๆ เกิดขึ้นเมื่อใด ที่ไหน ที่นั่นมีลักษณะอย่างไร ผู้แต่งจึงควรมีความรู้หรือประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคมวิทยา ฯลฯ พอสมควร

6. **บรรยากาศ** คือรายละเอียดต่างๆ ที่ผู้แต่งสร้างขึ้นในงานเขียนเพื่อก่อให้เกิดอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง และมีส่วนทำให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ ของตัวละคร เช่น การสร้างบรรยากาศที่สงบเงียบบริสุทธิ์ของสังคมชนบท เป็นต้น

นอกจาก องค์ประกอบของนวนิยายที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ยังมีผู้ที่ได้ให้องค์ประกอบของนวนิยายไว้ อีกมากโดยให้ความหมายขององค์ประกอบต่างๆ ไว้คล้ายคลึงกัน เช่น

สุพรรณิ (2530: 19) ก็ได้ให้ องค์ประกอบของการแตงนวนิยาย คือ

1. โครงเรื่อง
2. กลวิธีในการเล่าเรื่อง
3. ตัวละคร
4. ฉาก
5. แก่นเรื่อง

จะเห็นได้ว่า การให้องค์ประกอบของนวนิยาย ดังข้างต้น มีส่วนคล้ายกันอยู่มาก ในที่นี้สรุปองค์ประกอบของนวนิยายไว้ดังนี้

1. **โครงเรื่อง** คือ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่อง ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องเป็นเหตุผลต่อกัน โดยมีความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดการต่อสู้ทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างน่าสนใจและติดตาม

2. **ตัวละคร** คือผู้ทำให้เกิดเหตุการณ์ในเรื่อง หรือเป็นผู้แสดง พฤติกรรมต่าง ๆ ในเรื่อง ตัวละครนี้นับเป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่งของนวนิยาย เพราะถ้าไม่มีตัวละครแล้ว เรื่องราวต่าง ๆ ในนวนิยายก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ ตัวละครของนวนิยาย มี 2 ประเภท คือ ตัวละครเอก คือตัวละครซึ่งมีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่องโดยตลอด หรือ เป็นศูนย์กลางของเรื่อง และ ตัวละครประกอบหรือตัวละครย่อย คือตัวละครซึ่งมีบทบาทในฐานะเป็นส่วนประกอบของการดำเนินเรื่องเท่านั้น แต่ก็ต้องมีส่วนช่วยเสริมเนื้อเรื่องและตัวละครสำคัญให้เด่นชัดด้วย

3. **บทสนทนา** คือ การสนทนาโต้ตอบระหว่างตัวละครในนวนิยาย เป็นส่วนที่ทำให้นวนิยายมีลักษณะคล้ายความจริงมากที่สุด บทสนทนาที่ดีต้องเหมาะสมกับบุคลิกภาพของตัวละคร ต้องสอดคล้องกับบรรยากาศในเรื่องและที่สำคัญต้องมีลักษณะสมจริง คือ มีคำพูดที่เหมือนกับบุคคลในชีวิตจริงใช้พูดจากัน

4. **ฉาก** คือ เวลาและสถานที่รวมทั้งสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่ช่วยบอกให้ผู้อ่านรู้ว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นเมื่อใดที่ไหน ที่นั้นมีลักษณะอย่างไร นวนิยายโดยทั่วไปจะสร้างฉากให้เป็นส่วนประกอบของเรื่อง เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจในเหตุการณ์และเวลาที่กำหนดไว้ในเนื้อเรื่อง หรือช่วยกำหนดบุคลิกลักษณะของตัวละคร ช่วยสื่อความคิดของผู้แต่ง หรือช่วยให้เรื่องดำเนินไป

5. **ความคิดเห็นของผู้แต่ง** คือ ความคิดเห็น ทักษะ หรือปรัชญา ของผู้เขียน ซึ่งสอดแทรกอยู่ในพฤติกรรมของตัวละคร หรือ คำพูดของตัวละคร ในการเสนอความคิดเห็นหรือแนวคิดนี้ แต่งจะไม่เสนอออกมาโดยตรง มักจะสอดแทรกซ่อนเร้นอยู่ในพฤติกรรมของตัวละคร

6. **ทำนองแต่ง** คือแบบแผนและลักษณะท่วงทำนองในการแต่ง ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัวของผู้ประพันธ์ เช่น การเลือกใช้คำ ท่วงทำนองโวหาร และน้ำเสียงของผู้แต่ง (แต่งแบบแสดงอารมณ์ขัน

อ่อนโยน ล้อเลียน) เป็นต้น

3. ประเภทของนวนิยาย

มีผู้แบ่งประเภทของนวนิยาย ไว้ดังนี้

สายทิพย์ (2539: 187) ได้แบ่งประเภทของนวนิยายตามแนวคิดในการเขียน ดังนี้

1. **นวนิยายแนวจินตนิยม** คือ นวนิยายที่มุ่งแสดงให้เห็นความสำคัญของอารมณ์ ความรู้สึกและญาณสังหรณ์ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความตื่นเต้น ประทับใจ สยดสยอง หรือเกิดความ สะเทือนอารมณ์อย่างรุนแรง นวนิยายประเภทนี้มุ่งที่จะประเทืองอารมณ์เป็นหลักสำคัญ โดยมีได้ คำนี้ถึงเรื่องประเทืองปัญญาเท่านั้น เช่น เรื่องในฝัน ของ โรสลาเรน เป็นต้น

2. **นวนิยายแนวสังคมนิยม** บางคนเรียกว่า “นวนิยายแนวอัตถนิยม” คือนวนิยายที่ผู้แต่ง พยายามจะสะท้อนพฤติกรรมและนิสัยใจคอของมนุษย์ตลอดจนเรื่องราวความเป็นไปในสังคม มนุษย์ไว้ในงานเขียนของตนอย่างสมจริง และมีศิลปะ โดยยึดหลักความเป็นจริงทางธรรมชาติมากที่สุด จึงมีผู้เห็นว่านวนิยายแนวสังคมนิยมนี้เป็นนวนิยายที่สะท้อนภาพสังคมแบบหนึ่ง เช่น นีแหละโลก ของดอกไม้สด หญิงคนชั่ว ของก.สุรางคนางค์ สี่แผ่นดิน ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นต้น

3. **นวนิยายแนวสังคมนิยมใหม่** บางครั้งเรียกว่า “นวนิยายแนวอัตถนิยมใหม่” เป็นนวนิยายที่ พัฒนาแนวคิดอย่างต่อเนื่องกับนวนิยายแนวสังคมนิยม แต่พยายามหาทางแก้ไขจุดอ่อนในการมองสังคม แบบสมจริงที่ค่อนข้างจะหยุดนิ่งของนวนิยายแนวสังคมนิยมด้วยการมองสภาพชีวิตและสังคมแบบ สมจริง ควบคู่ไปกับการพัฒนาและการคลี่คลายของสังคม ขณะเดียวกันผู้แต่งก็พยายามจะสอดแทรก ทัศนะในการพัฒนาสังคมอย่างมีอุดมการณ์ เช่น เมืองนิมิตร ของม.ร.ว.นิมิตรมงคล นวรัตน์ ขบวนการเสรีเงิน ของสด คุรุมะ โกหิต เป็นต้น

4. **นวนิยายแนวธรรมชาตินิยม** คือ นวนิยายที่แตกแขนงแนวคิดออกมาจากนวนิยายแนว สังคมนิยม นวนิยายแนวนี้จะต่างจากนวนิยายแนวสังคมนิยมตรงที่ผู้แต่งจะมุ่งสะท้อนเฉพาะความเศร้า ความทุกข์ยากของชีวิตคนไว้เท่านั้น เพราะนักเขียนกลุ่มนี้มีความคิดว่า การที่มนุษย์บางกลุ่มบางพวก หรือบางคนมีฐานะต่ำต้อยในสังคม ถูกกดขี่รังแกนั้นเป็นเพราะเป็นผลสืบเนื่องมาจากสาเหตุ สำคัญ 2 ประการ คือ พันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม นักเขียนกลุ่มนี้จึงพยายามแสดงเรื่องราวที่เป็นแก่นแท้ของ

ชีวิตมนุษย์ที่คนส่วนใหญ่มักจะมองข้ามไปเพราะเป็นชีวิตที่อัปลักษณ์ในสังคม เช่น จันดารา ของ อุษา เพลิงธรรม รอยมลทิน ของ ทมยันตี เขี้ยวอารมณ์ ของ ศิระ ส. เป็นต้น

5. **นวนิยายแนวสัญลักษณ์นิยม** คือ นวนิยายที่แตกแขนงแนวคิดออกมาจากนวนิยายแนวสังคมนิยมเช่นกัน ผู้แต่งกลับใช้สัญลักษณ์แทนบางสิ่งบางอย่างที่ต้องการจะกล่าวถึง อาจจะใช้แทนบางส่วนหรือใช้ทั้งเรื่องเป็นสิ่งแทนก็ได้ เช่น เรื่องราวแห่งความคับแค้น ของ พิบูลศักดิ์ ละกรพล ใช้ภาพสถานการณ์ของคนโดยสารรถเมล์ที่เขวนชีวิตไว้กับคนขับและกระเป๋าถล่ม เป็นสัญลักษณ์แทนประชาชนที่อยู่ในสภาพจำยอมกับการบริหารประเทศของรัฐบาล เป็นต้น

นอกจากการแบ่งประเภทของนวนิยายดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น ยังมีการแบ่งประเภทของนวนิยาย อีกลักษณะหนึ่ง คือการแบ่งประเภทของนวนิยายตามหลักสากล สมบัติ (2539: 143) แบ่งประเภทของนวนิยาย ไว้ดังนี้

1. **นวนิยายสำรวจโลก** ตัวละครมีประสบการณ์ชีวิตกว้างขวางได้ศึกษาชีวิตด้วยการปฏิบัติจริง ได้ผจญโลกมาโชกโชน
2. **นวนิยายอิงประวัติศาสตร์** อาศัยเหตุการณ์หรือตัวละครในประวัติเป็นแกน แล้วเพิ่มเติมเรื่องราวให้เป็นจริงมีชีวิตชีวาน่าเป็น ไปได้นับเป็นศิลปะที่ได้รับความนิยมมาก
3. **นวนิยายลูกทุ่ง** กล่าวถึงชีวิตคนบ้านนอกหรือท้องถิ่นซึ่งอาจรวมไปถึง ไร่ สวน นา เหมือนแร่ ทะเล ฯลฯ บางทีจึงเรียกว่านวนิยายชาวบ้าน นวนิยายชนบท ก็ได้
4. **นวนิยายใช้ฉากในต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่** เช่น นวนิยายไทยแต่ใช้ฉากในอังกฤษ อเมริกา ญี่ปุ่น เกือบตลอดเรื่อง
5. **นวนิยายมหัศจรรย์** เป็นเรื่องลึกลับมหัศจรรย์เกินจริง รวมทั้งอภินิหาร พิสดารต่างๆ ที่คนยังยอมรับ
6. **นวนิยายชีวประวัติหรืออัตประวัติ** เป็นเรื่องที่น่าชีวิตคนจริงๆ มาเขียนในรูปนวนิยาย บางทีเจ้าของ (นักประพันธ์) เขียนเรื่องของตัวเองโดยสมมุติตัวเองเป็นพระเอกนางเอกให้โลดแล่นไปตามท้องเรื่องที่ตื่นเต้นสนุกสนาน
7. **นวนิยายแนวจิตวิทยา** มุ่งวิเคราะห์ตัวละครในแง่ที่ต้องการให้ผู้อ่านเห็นหลักจิตวิทยา โดยให้ตัวละครแสดงหรือกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาให้เห็นกระแสดิจิตแห่งการสำนึก บางทีเรียกว่า นวนิยายความคิด

8. **นวนิยายมนุษยธรรม** แสดงถึงสภาพของมนุษย์ในด้านความเป็นอยู่ของชีวิตที่เกี่ยวข้อง เป็นสังคม เรียกร้องให้เกิดความเข้าใจเห็นอกเห็นใจกัน อันจะช่วยปฏิรูปสังคมให้ดีขึ้น

9. **นวนิยายนักสืบและอาชญากรรม** เป็นเรื่องสืบสวนรวมไปถึงเรื่องลึกลับอันตรายทาง จารกรรมมุ่งหนักไปทางตำรวจ ทหาร หรือนักสืบเอกชน ออกปฏิบัติการคลี่คลายปมปัญหา ให้กระจ่าง ชัด คนร้ายคนชั่วถูกจับและลงโทษในที่สุด

10. **นวนิยายโรแมนติก** ได้แก่เรื่องรักส่วนใหญ่เป็นรักระหว่างหนุ่มสาว หรืออาจจะเป็นรัก ต่างวัยก็ได้ นวนิยายประเภทนี้จะมีมากมายเป็นพิเศษ

11. **นวนิยายผจญภัย** ตัวละครเป็นคนกล้าหาญชอบการผจญภัยเผชิญ โศกไปตามที่ต่าง ๆ อาจลงเอยด้วยความสำเร็จร้ายขี้ ได้แต่งงานกับคนรัก หรือกลับเป็นตรงกันข้าม

12. **นวนิยายระหว่างชาติ** เป็นนวนิยายที่เกี่ยวกับธุรกิจ สังคม ความรัก ระหว่างประเทศ อาจ เกี่ยวถึงการเมืองด้วย แต่จุดใหญ่จะมีความรักเป็นแกนสำคัญ ตัวละครอาจต่างชาติต่างภาษา กัน พระเอกนางเอกอาจเป็นคนละชาติกัน

13. **นวนิยายชีวิตครอบครัว** แสดงถึงความเป็นไปในชีวิตครอบครัวเป็นพื้น ตัวละครย่อมมี ความสัมพันธ์ ใช้สิทธิในครอบครัว ตระกูลที่เกี่ยวข้องกันอาจเป็นไปในทางขัดแย้ง แย่งมรดก แย่งคน รัก หรือเกิดอุปสรรคผิดประเพณี เช่น ความรักระหว่างญาติพี่น้องในแง่ผู้สาวเป็นต้น

จากการแบ่งประเภทของนวนิยายดังกล่าวนี้ ทำให้ทราบว่า การแบ่งประเภทของนวนิยาย แบ่ง ออกได้หลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นแบ่งประเภทตามแนวความคิดของผู้แต่ง หรือแบ่งตามเนื้อหา หรือตาม หลักสากล

เอกสารที่เกี่ยวกับนวนิยายอิงประวัติศาสตร์

การศึกษาประวัติศาสตร์ผู้ศึกษาสามารถศึกษาข้อมูลได้จากแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ หลายประเภท นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ก็เป็นแหล่งข้อมูลประเภทหนึ่งที่ผู้ศึกษาสามารถค้นคว้าหา ข้อมูลได้ถึงแม้ว่านวนิยายอิงประวัติศาสตร์จะมีความแตกต่างจากแหล่งข้อมูลทางประวัติอื่น ๆ ใน ส่วนของความคิดและจินตนาการของผู้แต่งในเนื้อหาของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ก็ยังคงมีส่วนที่เป็น ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ผู้อ่านสามารถสัมผัส และศึกษาเรื่องราวความเป็นไปทาง ประวัติศาสตร์ได้ ในหัวข้อนี้จึงแบ่งการศึกษาออกดังนี้

1. ความหมายของประวัติศาสตร์

การศึกษา นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ สิ่งสำคัญที่จำเป็นจะต้องศึกษา คือความหมายของ คำว่าประวัติศาสตร์ มีงานวรรณกรรมหลายเรื่อง ได้กล่าวถึง ความหมายของคำว่าประวัติศาสตร์ ดังนี้

ประสิทธิ์ (2532: 443) กล่าวถึงคำว่า ประวัติศาสตร์ ดังนี้

ประวัติศาสตร์ นัยแรก หมายถึง การสืบสวน การค้นหา วิชารวบรวม และการตาม สืบหาความจริง อันเป็นศาสตร์อย่างหนึ่งที่มีระเบียบวิธี โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ อันเป็น หลักฐานข้อเท็จจริงแล้วนำมากลั่นกรองคัดเลือก พิเคราะห์วินิจฉัย และตีความตามระเบียบวิธีทาง วิทยาศาสตร์วิพากษ์ นับเป็นความหมายที่แท้จริงของคำว่าประวัติศาสตร์ นัยที่สอง หมายถึง การ เป็นไป หรือเหตุการณ์ที่เป็นไป คือ ตัวเหตุการณ์นั่นเอง นัยที่สาม หมายถึง จดหมายเหตุพรรณนา เหตุการณ์ที่เป็นไป ศิลปะการประพันธ์อย่างหนึ่งซึ่งแต่งขึ้นเพื่อนำมาอ่าน ถ้าจะใช้ศัพท์วิชาการ เรียกว่า “ประวัติวรรณกรรม” (Histori-graphy) อันเป็นความหมายที่ใช้อย่างแพร่หลาย

สิทธิ และกุลทรัพย์ (2515: 443) กล่าวถึง ความหมายของประวัติศาสตร์ไว้ดังนี้ คำว่าประวัติศาสตร์ โดยทั่วไปมีสองความหมาย ดังนี้

1. ประวัติศาสตร์ หมายถึง เหตุการณ์ และพฤติกรรม ที่เคยเกิดขึ้นในอดีตมีผู้กล่าวว่า ประวัติศาสตร์มักจะซ้ำรอย สิ่งที่เคยเกิดขึ้นแล้ว มักจะเกิดขึ้นอีก ดังนั้น การเรียนรู้จากอดีตก็คือ การเรียนรู้ประสบการณ์ที่ผ่านมาเพื่อประโยชน์ต่อปัจจุบัน

2. ประวัติศาสตร์ หมายถึง เรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งการตีความ ความจริงเหล่านั้น ด้วยความหมายของประวัติศาสตร์ข้อนี้ ซึ่งให้เห็นภาระหนึ่งของนักประวัติศาสตร์ในอันที่จะเก็บรักษา อดีตของมนุษย์ไว้ให้มั่นคงถาวรพร้อมที่จะนำออกใช้ได้ทันที สามารถชี้บอกสิ่งที่มนุษย์เคยทำ ความคิดที่มนุษย์เคยมี และถ้าจะทำหรือคิดอย่างเดียวกันนี้เกิดคุณหรือโทษร้ายแรงเพียงใด

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 665) ได้ให้ความหมายของคำว่า ประวัติศาสตร์ ไว้ว่า “ประวัติศาสตร์” (ประหวัดคิด, ประหวัดคิด) น. วิชารู้ด้วยเหตุการณ์ที่เป็นมาหรือเรื่องราวของประเทศชาติเป็นต้นตามที่บันทึกไว้เป็นหลักฐาน”

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่า ประวัติศาสตร์ ดังนี้

“ประวัติศาสตร์” หมายถึง เหตุการณ์ เรื่องราว ที่เกิดขึ้นในอดีต ไม่ว่าจะเกิดในยุคใด หรือ สมัยใดก็ตาม ซึ่งเราเรียกลักษณะของประวัติศาสตร์ได้ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น ประวัติศาสตร์ การเมือง ประวัติศาสตร์การปกครอง หรือเรียกตามยุคสมัยที่เกิด เช่น ประวัติศาสตร์การเมืองสมัย รัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นต้น

2. ความหมายของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์

คำว่า นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ มีผู้กล่าวถึง ลักษณะ ความหมาย และความแตกต่าง ระหว่างนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ และ การบันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

ลีททา และกุลทรัพย์ (2515:474) กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรม กับ ประวัติศาสตร์ ดังนี้ “เครือข่ายของประวัติศาสตร์ดังกล่าว ได้ให้ความบันเทิงแก่กวีและนักเขียนทั้ง ในอดีตและปัจจุบัน กวีและนักเขียนได้นำเรื่องราวต่างๆมาประกอบการเขียน โดยผสมผสานกับ จินตนาการ และศิลปะการประพันธ์ ก่อให้เกิดวรรณกรรมขึ้นอีก ประเภทหนึ่ง เรียกรวมๆ ว่า วรรณคดีประวัติศาสตร์”

นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงความหมายของวรรณกรรมอิงประวัติศาสตร์ ไว้ ดังนี้ “วรรณกรรม อิงประวัติศาสตร์ ก็คือ การนำประวัติศาสตร์มาเขียนโดย ผสมผสานกับจินตนาการของผู้เขียน” โดยมี ลักษณะการแต่ง ดังนี้

1. เป็นการบรรยายเรื่องราวตามลำดับก่อนหลัง โดยจะมีวันเดือนปี กำกับด้วยหรือไม่ก็ได้ แต่การโยงเหตุการณ์ต่างๆ เข้าด้วยกันนั้นเป็นหลักการสำคัญของการแต่งวรรณกรรมอิงประวัติศาสตร์ผู้แต่งอาจจะทำถึงขั้นวิเคราะห์และชี้แจงแสดงเหตุผลอย่างกระจ่างชัด ตามจินตนาการของ ผู้แต่ง
2. ผู้แต่งวรรณกรรมอิงประวัติศาสตร์ต้องคำนึงถึงสุนทรียภาพในการเล่าเรื่อง จะใช้กลวิธี และศิลปะในการเล่าเรื่องได้อย่างเต็มที่ ใช้ทั้งความไพเราะงดงามของถ้อยคำสำนวน ความงดงามของ ฉาก ความยิ่งใหญ่ของบุคคลในเรื่อง ฯลฯ การกระทำเช่นนี้มักจะทำให้ห่างไกลจากความเป็นจริงทาง ประวัติศาสตร์

3. ผู้แต่งวรรณกรรมประวัติศาสตร์มีอิสระเต็มที่ในการใช้ความเป็นอัตวิสัย ความรู้สึก ส่วนตัวของผู้แต่งกลับมีประโยชน์ในการทำให้เหตุการณ์ในอดีตกลับมีชีวิตชีวา พูดได้ โลกเดินได้ แสดงอากัปกริยาท่าทางได้ ทำให้บุคคลที่ตายไปแล้วในอดีตกลับคืนมาหาเวลาปัจจุบัน ผู้แต่งมีโอกาสแสดงความนิยมบูชา หรือความรังเกียจเคียดจัญท์ได้อย่างเต็มที่
4. ผู้แต่งวรรณกรรมอิงประวัติศาสตร์ไม่มีจุดมุ่งหมายในการแต่งที่เป็นทางการแต่อย่างใด มักจะเป็นจุดมุ่งหมายเฉพาะตัวของผู้แต่งเอง ส่วนประการสำคัญที่สุดก็คือมุ่งสร้างความบันเทิงรื่นรมย์ ทำให้ผู้อ่านหลุดพ้นจากความเป็นจริงในปัจจุบัน
5. ผู้แต่งวรรณกรรมอิงประวัติศาสตร์มักจะเน้นความสำคัญบางจุดบางตอนที่ผู้แต่งสนใจ ตัวเอกของเรื่องจะต้องเด่นและมีบทบาทสำคัญตั้งแต่เริ่มเรื่องจนจบเรื่อง ซึ่งบางครั้งไม่มีในประวัติศาสตร์ ผู้แต่งมักจะแต่งเติมเสริมต่อสิ่งที่ขาดหายไปในประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างลักษณะเด่นตามที่ผู้แต่งมุ่งหวังไว้ ดังนั้น ผลงานจึงไม่ใช่เอกสารสำหรับอ้างอิง
6. วรรณกรรมอิงประวัติศาสตร์ ไม่ใช่ศาสตร์ ไม่มีระเบียบวิธีการศึกษาพิสูจน์ความจริง ถึงจะมีสมมติฐานก็มักจะเป็นสมมติฐานที่มุ่งไปสู่ความบันเทิงรื่นรมย์ การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ผู้แต่งได้กระทำก่อนลงมือแต่นั้นก็เพื่อผ่านจากสิ่งรอบนอกเข้าไปยังจิตใจวิญญาณของแต่ละยุคสมัยซึ่งจะเป็นองค์ประกอบสำคัญทางศิลปะการแต่งเรื่อง ดังนั้น ผลลัพธ์ที่ได้ผู้แต่งจะนำมาตัดตอนเฉพาะที่ผู้แต่งต้องการ เช่น ตอนสะท้อนอารมณ์ ซึ่งจะเนื่องด้วย ความทุกข์ ความสุข ความรัก ความผิดหวัง หรือตื่นเต้น หวาดเสียว ลึกลับก็ตาม

ประสิทธิ์ (2532: 3) ได้กล่าวถึง ความแตกต่าง และความสัมพันธ์ระหว่าง วรรณกรรม และ ประวัติศาสตร์ ดังนี้

...บันทึกของวรรณกรรมสองประเภทนี้มีลักษณะแตกต่างกัน ทั้งนี้ เพราะวรรณคดี เป็นศิลปะมุ่งในเรื่องอารมณ์ จิตนาการและความงาม ความไพเราะ ส่วน ประวัติศาสตร์ เป็นเรื่องที่ต้องข้อเท็จจริง มุ่งจะสืบสวนค้นคว้า และติดตามหาความจริง จึงมีวิธีบันทึกอย่างมี ระเบียบวิธีการ เพื่ออธิบายสิ่งที่เกิดขึ้น...
...ถึงอย่างไรก็ตาม แต่ศิลปวิทยาการ ทั้งสองแขนงนี้ก็มีความสัมพันธ์กันอยู่มาก กล่าวคือ วรรณคดี ต้องอาศัยประวัติศาสตร์ และประวัติศาสตร์ก็ต้อง อาศัยวรรณคดี เช่นเดียวกัน

ว. วินิจฉัยกุล (2537: 67) กล่าวถึง ลักษณะของ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เป็นนวนิยายที่มี ลักษณะเฉพาะ ผู้แต่งต้องมีความรู้ ดังนี้

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เป็นรูปแบบหนึ่ง ของนวนิยายประเภทมีข้อจำกัดเฉพาะ ตัวทำนองเดียวกับ นวนิยายวิทยาศาสตร์ หรือนวนิยายสืบสวนสอบสวน อาชญากรรม กล่าวคือ ผู้เขียนต้องมีความรู้ในสาขาวิชาที่นำมาเป็นพื้นเบื้องหลังของผลงานมากพอสมควร ทั้งยังต้องระมัดระวังความถูกต้องตามข้อเท็จจริงในสาขาวิชานั้นๆด้วย เพื่อมิให้บั่นทอนคุณค่าของเนื้อหาในเรื่อง

นอกจากนี้ ว. วินิจฉัยกุล (2537: 95) ยังได้กล่าวถึง ความแตกต่างระหว่างนวนิยายกับประวัติศาสตร์ไว้ว่านวนิยายเป็นจินตนาการไม่ควรนำไปอ้างอิงในเชิงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

ถึงแม้ว่า นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ โดยทั่วไปจะพยายามเก็บรายละเอียดความเป็นจริงในอดีตตามความสามารถของผู้ประพันธ์จนบางเรื่องอาจเหมือนกับภาพจำลองเหตุการณ์ในอดีต เช่น สี่แผ่นดิน ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช แต่สิ่งที่จะต้องคำนึงถึง ก็คือ นวนิยายก็คือ วรรณกรรมอันเป็นเรื่องของจินตนาการ เป็นผลผลิตจาก จินตทัศน์ (Perception) ของผู้แต่งดังนั้น จะนำมาอ้างอิงในฐานะเป็นการบันทึกข้อเท็จจริงเหมือนกับการอ้างพงศาวดาร จดหมายเหตุ บันทึก ฯลฯ หาได้ไม่

นวนิยายประวัติศาสตร์ หมายถึง นวนิยายที่อาศัย เหตุการณ์ หรือตัวละครในประวัติศาสตร์ มาเป็นแกนของเรื่อง แล้วปรุงรสให้ “สาสตร์” กลายเป็น ศิลป์ เปลี่ยนจากความจริงจังน่าเบื่อหน่ายมาให้มาให้อ่านสนุกเพลิดเพลิน ในรูปของนวนิยาย... ฉะนั้นนักเขียนจึงอาจใช้ตัวละครสมมุติ หรือ เหตุการณ์สมมุติปะปนไปกับเรื่องจริง ในประวัติศาสตร์บ้างก็ได้ ซึ่งก็นับเป็น “ประดิษฐกรรม ของผู้ประพันธ์” ไม่ใช่เรื่องเสียหาย...(ประทีป, 2530: 87)

จากความหมายของ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ที่กล่าวถึงข้างต้นนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ได้ให้ความหมายของคำว่า นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ดังนี้ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ หมายถึง เรื่องราวที่นำเค้าโครงมาจากประวัติศาสตร์ มีการดำเนินเรื่อง จาก เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในประวัติศาสตร์ ผู้แต่งอาจสร้างตัวละครขึ้นมาสร้างเรื่องให้ดำเนินไปควบคู่กับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มุ่งให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการ และอารมณ์สะเทือนใจ ยิ่งกว่าการอ่าน บันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ หรือ พงศาวดารโดยตรง

ความรู้เกี่ยวกับการใช้ภาษาจินตภาพในงานเขียน

การศึกษางานวิจัยในหัวข้อ ภาษาจินตภาพในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์นั้น มีวัตถุประสงค์สำคัญในการศึกษาภาษาที่ทำให้เกิดจินตภาพในงานเขียน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้งานเขียนแต่ละเรื่องสามารถสื่ออารมณ์ ความรู้สึก จากผู้แต่งไปยังผู้อ่านงานเขียนชิ้นนั้นๆ ได้ ภาษาที่ทำให้เกิด จินตภาพนั้น ผู้เขียนแต่ละคนก็มีกลวิธีในการแต่งที่แตกต่างกันออกไป

สำหรับความรู้ทั่วไปที่เกี่ยวกับ จินตภาพ นั้น สิ่งสำคัญคือ ความหมาย และวิธีการใช้ภาษาที่ทำให้เกิดจินตภาพ ดังนี้

1. ความหมายของจินตภาพ

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 313) ให้ความหมายของคำ “จินตภาพ ว่า น. ภาพที่เกิดจากความนึกคิดหรือที่คิดว่าควรจะเป็นเช่นนั้น ภาพลักษณะที่ว่า. (อ. Image)”

สุวรรณา (2540) กล่าวว่า “จินตภาพ” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Imagery หมายถึงการใช้คำศัพท์พิเศษ ซึ่งในที่นี้หมายถึงการใช้คำ การใช้ความเปรียบ และสัญลักษณ์ในการเขียนชิ้นหนึ่งๆ เพื่อแทนความคิด อารมณ์ และประสบการณ์ด้านความรู้สึก อันก่อให้เกิดภาพในจิต หรือ ข้อคิด

คลฤทัย (2540) ให้ความหมายของคำว่าจินตภาพไว้สรุปได้ว่า “จินตภาพ” หมายถึง การใช้คำศัพท์พิเศษ ในงานเขียนชิ้นหนึ่ง เพื่อแทนความคิด อารมณ์ และประสบการณ์ทางด้านความรู้สึก และก่อให้เกิด ภาพในจิต ข้อคิด ซึ่งการใช้คำพิเศษได้แก่ การเล่นเสียงสัมผัสคล้องจอง และจังหวะ การสรรคำ การสร้างประโยค การใช้ภาพพจน์ เป็นต้น

ปรีชา (ม.ป.ป.: 215) กล่าวถึงเรื่องภาพพจน์สรุปได้ว่า ภาพพจน์เป็นวิธีใช้ภาษาซึ่งคำหรือสำนวนที่ใช้มีความหมายไม่ตรงตามตัวหนังสือ การใช้ถ้อยคำในลักษณะดังกล่าวทำให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพ (image) หรืออารมณ์บางอย่างซึ่งยากแก่การบรรยายด้วยการใช้ภาษาโดยตรงไปตรงมา ภาพพจน์เป็นวิธีการที่มีใช้ในทุกภาษา...

รุ่งฤดี (2548: ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้กล่าวเกี่ยวกับ การใช้ภาษาเพื่อให้เกิดคำจินตภาพใน สारคดีว่า การเขียนสารคดีให้สนุกน่าติดตามอ่านนั้น มีวิธีการเขียนที่หลากหลาย แต่วิธีการเขียนที่ทำให้ ง่ายและทำให้งานเขียนสารคดีน่าสนใจน่าติดตามอ่านวิธีหนึ่ง คือการใช้ภาพพจน์ ทั้งนี้ เพราะการ ใช้ภาพพจน์ช่วยให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพในงานเขียน ได้

จากความหมายของ จินตภาพ ดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า **จินตภาพ** หมายถึง การใช้ภาษาที่มี ลักษณะเด่นหรือลักษณะพิเศษ ในที่นี้หมายถึงความเปรียบ และสัญลักษณ์ในงานเขียน เพื่อสื่ออารมณ์ ความคิด อันจะก่อให้เกิดภาพขึ้นภายในจิตใจ และความคิดของผู้อ่าน

2. การใช้ภาษาจินตภาพในงานเขียน

จินตภาพ เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้อ่านนวนิยายเกิดอารมณ์ ความรู้สึกคล้อยตามเนื้อหาที่ ปรากฏ และเป็นสิ่งที่จะทำให้ผู้อ่านสามารถรู้ถึงวัตถุประสงค์ในการแต่งนวนิยายของผู้แต่ง ซึ่งการ แต่งนวนิยายโดยใช้ภาษาจินตภาพนั้น ผู้แต่งแต่ละคนจะมีกลวิธีการแต่งที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

2.1 การใช้โวหารภาพพจน์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2527:531) ได้กล่าวถึงการสร้างอารมณ์ในงาน เขียน สรุปได้ดังนี้ การแสดงอารมณ์ความรู้สึกในงานเขียนที่เป็นร้อยแก้วเป็นสิ่งที่ยากมาก ไม่ เหมือนกับที่เราสามารถสร้างได้ในงานที่เป็นร้อยกรอง...ผู้เขียนร้อยแก้วอาศัยการเลือกคำที่กระชับ ตรงกับความรู้สึก เช่น รัก ชอบ บูชา นับถือ หลง เป็นคำที่แสดงความรู้สึกที่ดีที่เรามีต่อสิ่งต่างๆ หรือ คนอื่นๆ ...การเลือกคำนี้จะเป็นปัญหามากยิ่งถ้าเราต้องเขียนเรื่องที่ละเอียดอ่อน...การใช้คำให้มี สุนทรียภาพนั้น ถือได้ว่าเป็นเทคนิคอันหนึ่งในการสร้างแนวเขียน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเล่นเสียง เล่นจังหวะ เล่นคำ ตลอดจนการใช้ภาษาสร้างจินตภาพได้...การใช้ถ้อยคำให้เกิดภาพ หรือจินตภาพมี มากมาก เช่น

1. **การอุปมาอุปไมย** คือการกล่าวว่าสิ่งหนึ่งเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง เช่น ปากเขาสวย เหมือนกระจับ

2. **การอุปลักษณะ** คือการนำเอาสิ่งหนึ่งมากล่าวแทนอีกสิ่งหนึ่งเพื่ออาศัยคุณลักษณะ ของสิ่งที้นำมากล่าวนั้นอธิบายคุณลักษณะของสิ่งที่ถูกกล่าวแทน เช่น ใครจะทนรักแม่วันทองคนนั้นได้

3. **การใช้อดีพจน์** คือการพูดเกินความจริงอย่างรุนแรง เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ลึกซึ้ง เช่น เกิดใหม่สัก 100ชาติฉันก็จำเธอได้

4. **การใช้บุคลาธิษฐาน** คือการใช้คำกริยาของสิ่งมีชีวิตไปใช้กับสิ่งที่ไม่มีชีวิต เช่น ความรักของเธอโอบยบฉันไปแล้ว

5. **การใช้ปรพากย์** คือการใช้ข้อความที่ไม่น่าจะต่อเนื่องกันได้มาเขียนต่อกันเอาไว้ อย่างน่าสนใจ เช่น หัวล้าน ได้หัว เจอไฟรักรั้งนี้ เธอรู้สึกหนาวไปถึงขั้วหัวใจ

6. **การใช้ปรลักษณ์** คือ การนำเอาคำคุณสมบัตินั้นมาเป็นคำอธิบายสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น คุณแม่ของสมชายเป็นคนปากกร้าย ใจดี

7. **การเลียนเสียงธรรมชาติ** คือ การกระตุ้นให้คนสร้างจินตภาพโดยการเลียนเสียง เช่น เสียงลมหวีดหวิวน่ากลัวเหลือเกิน

8. **การใช้เสียงพิเศษที่ทำให้เกิดอารมณ์ความรู้สึก** คือ การใช้คำที่เสียงนั้นให้อารมณ์ โดยเสียงของสระหรือเสียงของวรรณยุกต์ เช่น เขานั่งจู้จู้คู้คู้กันอยู่ริมสระน้ำ

ปรีชา (ม.ป.ป.: 215) กล่าวว่า การใช้ภาษาที่ก่อให้เกิดจินตภาพนั้นทำได้โดยการใช้ภาพพจน์ ซึ่งภาพพจน์แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. **ความเปรียบเทียบ** เช่น การอุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน สาธก การเปรียบเทียบวิเคราะห์ การเปรียบเทียบต่าง

2. **การเล่นคำ** เช่น อดีพจน์ อุตมณัย(การลำดับความคิดจากสิ่งสำคัญน้อยไปหามาก) การหักมุม เป็นต้น

3. **การเล่นเสียง** เช่น การสัมผัสพยัญชนะ การสัมผัสสระ การสัมผัสวรรณยุกต์ หรือการเลียนเสียงธรรมชาติ เป็นต้น

การใช้โวหารภาพพจน์เพื่อให้เกิดจินตภาพ เปลื้อง (2541: 44-45) กล่าวว่า โวหารช่วยนักประพันธ์ได้มาก บางคนเรียกตามภาษาอังกฤษว่า ภาพพจน์ โวหารแบ่งออกได้ดังนี้

1. **โวหารเชิงอุปมาอุปไมย** อาจทำได้ 3 ทางคือ เปรียบเทียบตามข้อเท็จจริงที่ให้เห็นกัน เปรียบเทียบตามลักษณะอันคล้ายคลึงกัน และการเทียบโดยไม่ต้องเอ่ยถึงตัวเทียบเลย

2. **โวหารเชิงขัดแย้ง** เช่น “ผู้ที่มีเพื่อนมา คือ ผู้ที่ไม่มีเพื่อนเลย” “ทหารนี่แหละ คือ บิดาของผู้ใหญ่”

3. **การเล่นคำ** คือ การใช้คำๆ เดียว แต่ให้มีความหมายได้หลายอย่าง เช่น โอ้เรื่อวนมาในชล ใจยังวนหวังสาวทไม่เคยคลาดคลา

4. การใช้คำเทียบเคียง เช่น “จากแปล ไปสู่ หลุมศพ” แปล – ทารก, หลุมศพ–ความชรา

รำเพย (2542: 50) กล่าวถึง ภาษาสื่อจินตภาพ ที่ปรากฏในวรรณกรรมของกวีอีสานไว้ว่า ศิลปะในการเลือกใช้ภาษา เพื่อสร้างจินตภาพของกวีอีสาน แยกลักษณะตามท่วงทำนองแต่ง (Style) เช่น การสร้างภาพพจน์ (Figure of speech) เป็นการใช้สำนวนโวหารทำให้นึกเห็นเป็นภาพมีลักษณะเชิงเปรียบเทียบทั้งในแง่รูปธรรม นามธรรม ผู้อ่าน จะมีส่วนร่วมในการคิด เชื่อมโยงความหมายของคำกับประสบการณ์ของตน ภาพพจน์ที่นิยมใช้มีดังนี้

1. **อุปมา** เป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกัน โดยใช้คำเชื่อมปาน ดัง สิ่ง เทียม เป็นต้น
2. **อุทาหรณ์** เป็นการเปรียบเทียบเรื่องราว เหตุการณ์หรือความคิดสองอย่างที่มีความหมายต่างกัน ว่าคล้ายกัน เมื่อวิเคราะห์ความหมายลึกๆ ลงไปแล้วก็จะตีความกลมกลืนกันได้ หรืออาจกล่าวได้ว่า อุทาหรณ์ เป็นการเปรียบเทียบข้อความ เช่น

“บัวอย่า ขึ้นใจน้ำ ไหลลงตามแม่ กระแสนอ พ่อแม่ ชมชื่นแล้ว ใจน้อยเจ้าอย่าขึ้น”

หมายความถึง ลูกควรเชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดา ไม่ขัดขืนในสิ่งที่ไม่สมควร

3. **อดิพจน์** คือ การกล่าวเกินจริงเพื่อเน้นความรู้สึก เช่น ร้องไห้จนน้ำตาท่วมฟ้า
4. **อุปลักษณ์** เป็นการเปรียบเทียบโดยไม่ใช้คำเชื่อม หรือเปรียบเทียบหนึ่งเป็นหนึ่ง แต่ไม่ปรากฏคำเชื่อมอยู่ด้วย ตัวอย่างเช่น เลือดหลังย่อยคอกแดงฝาง กวีเปรียบเทียบสีแดง ว่าแดงเหมือนสีฝาง ซึ่งเป็นพืชชนิดหนึ่ง ยางไม่มีสีแดงเข้ม ใช้ทำสีย้อมผ้า

5. **การนำสิ่งที่มีและไม่มีชีวิตมาแสดงอาการปฏิกิริยาล้ายคน** มุ่งสร้างเรื่องราวให้เกิดชีวิตชีวา และสะเทือนอารมณ์ เช่น เดือนส่องแจ่ม หงายอิงดาว

6. **ปฏิรูปพจน์** คือการอ้างอิงบุคคล เหตุการณ์ สถานที่ บุคคลหรือ ข้อความซึ่งเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป เช่น สุภามิต เหตุการณ์ในวรรณกรรม

7. **นามนัย** หมายถึงการเอ่ยถึงสิ่งหนึ่ง แต่มีความหมายเป็นอย่างอื่น คล้ายสัญลักษณ์ซึ่งเป็นการกล่าวถึงสิ่งแทน ส่งใดสิ่งหนึ่งกวีใช้คำเรียกแทนชื่อชาย หญิง เช่น การกล่าวถึงผู้หญิง โดยใช้ชื่อของดอกไม้แทน

8. **อาวัตพากย์** หมายถึงการใช้คำแทนผลสัมผัสที่ผิดไปจากธรรมดา พบที่ใช้น้อย มักใช้แสดงอารมณ์ ความรู้สึกหรือสภาพจิตใจ เช่น “เจ้าอย่ามีใจขม” ขม เป็นผลสัมผัสที่เกิดจากกลิ่น กวีจึงใจใช้กับใจ หมายถึงจิตใจไม่งดงาม มีความขุ่นเคืองโกรธแค้น

9. **สมพจน์นัย** หมายถึงการเปรียบเทียบโดยใช้คุณสมบัติเด่นของสิ่งหนึ่งสิ่งใด แทนความหมายทั้งหมด เช่น การจัดปุนแต่งให้ กินบ้าน นั่งเมือง คำ “กิน” และ “นั่ง” ในความดังกล่าว หมายถึง การครอบครองเมือง

6. **ปฏิพจน์** (rhetorical question) คือการใช้คำถามโดยไม่ต้องการคำตอบ เช่น

“เห็นแก้วแววับที่จับจิต ไยไม่คิดอาจเอื้อมให้เต็มที
เมื่อไม่เอื้อมจะได้อย่างไรมี อันมณีหรือจะโลดไปถึงมือ”

(ท้าวแสนปม : พระราชนิพนธ์ใน ร.6)

7. **นามนัย** (metonymy) คือการเอ่ยถึงสิ่งหนึ่ง แต่ให้มีความหมายเป็นอย่างอื่น เช่น

“เจ้าลิ้มนอนซ่อนพุ่มพระทุ่มคำ เต็ดใบบอนซ่อนน้ำที่ไร่ฝ้าย
ที่เกี่ยวหมากเจ้าอยากที่ยังคาย แขนซ้ายคอดแล้วเพราะหนูนนอน”

(เสภาขุนช้างขุนแผน)

(แขนซ้ายคอดแล้วเพราะหนูนนอน หมายถึง ความใกล้ชิดกันมากกว่าปรกติ และแสดงระยะเวลาอันยาวนาน)

8. **บุคลาธิษฐาน** (personification) คือ การให้สิ่งที่ไม่มีชีวิต แสดงพฤติกรรมเหมือนสิ่งมีชีวิต หรือให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมเหมือนมนุษย์ เช่น

“เพชรน้ำค้างหล่นบนพรมหญ้า เย็นหยาดฟ้ามาฝืนหลงวันใหม่
เกล้ากลอยหยอกดอกหญ้าอย่างอาลัย เมื่อแจกวาโบไฟไหวะตะวัน”

(วาริคุริยางค์ : เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)

สุจิตรา (2549: 37) กล่าวถึงความหมายของภาพพจน์ สรุปได้ว่า ภาพพจน์ (Figures of Speech) คือ คำ หรือกลุ่มคำที่เกิดจากกลวิธีการใช้คำ เพื่อให้เกิดภาพที่แจ่มชัดและลึกซึ้งขึ้นในใจของผู้อ่านและผู้ฟัง คำสามารถสื่อให้เป็นภาพได้ เช่น ผู้ชาย ผู้หญิง แต่คำที่สื่อภาพเหล่านี้ไม่เรียกว่าภาพพจน์ เพราะ ภาพพจน์เป็นผลของการใช้คำอย่างมีศิลปะ โดย กลวิธีการเปรียบเทียบ ซึ่งมีต่าง ๆ กัน

ประ โยค คลื่นกระทบฝั่ง กับ คลื่นซบฝั่ง

ประ โยคที่มีภาพพจน์อยู่ด้วยคือ คลื่นซบฝั่ง เพราะ ซบ ปกติใช้กับอาการของคน ในที่นี้เปรียบอาการของคลื่นเหมือนอาการของคน นับเป็นการเปรียบเทียบ จึงจัดว่ามีภาพพจน์ *ผมของเขา* ขาว กับ *ผมของเขาขาวเหมือนดอกเลา*

ประ โยคหลัง วลี เหมือนดอกเลา ทำให้ภาพชัดเจนยิ่งขึ้น นับว่ามีภาพพจน์

ภาพพจน์ มีหลายประเภท คือ

1. **อุปมา (Simile)** คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกัน โดยมีคำเชื่อมโยง เช่น คำว่า เหมือน ดูดั่ง เช่น ปาน ราว ประหนึ่ง เพียง เทียม ฯลฯ
2. **อุปลักษณ์ (Metaphor)** คือภาพพจน์เปรียบเทียบที่นำลักษณะเด่นของสิ่งที่ต้องการเปรียบมากล่าวแทนที่ โดยไม่มีคำเชื่อมโยง หรือบางครั้งอาจมีคำว่าเป็น เช่น

ไก่อ้อยพันธ์น้อยผาย ระร่ายรายดินเดิน ดำเนินหงส์ยกย่าง

ในที่นี้เปรียบเทียบการเดินของไก่อับลีลาของหงส์ แต่เปรียบแทนที่ว่า ดำเนินหงส์ ไม่มีคำเชื่อมโยง เป็นภาพพจน์ประเภทอุปลักษณ์

ชีวิตเป็นกีฬา	เกิดมาเพื่อแข่งขัน
บ้างจะไปสู่ก้อนเมฆ	บ้างอยากสู่ตะวัน

เปรียบชีวิตเหมือนเกมกีฬาแต่ใช้คำว่า เป็น แทนคำเชื่อมโยง จัดเป็นอุปลักษณ์ ส่วนก้อนเมฆ และ ตะวัน เป็นการเปรียบเทียบแทนที่ อาจหมายถึงความมืดมัว ความไม่ยั่งยืน เพราะเมฆรวมตัวแล้ว สลายไปอย่างรวดเร็ว ตรงข้ามกับตะวัน ที่หมายถึงแสงสว่าง และยั่งยืนอยู่ตลอดไป ทั้งก้อนเมฆ และ ตะวัน จึงเป็นภาพพจน์ประเภทอุปลักษณ์ เช่นกัน

ให้สังเกตว่า บางครั้งแม้จะมีคำว่า เป็น แต่ก็ไม่ได้เป็นความเปรียบเทียบ หรือเป็นภาพพจน์ แบบอุปมาไม่ใช่อุปลักษณ์ เช่น

เขา เป็น ครู ในกรณีนี้หมายถึงอาชีพ เขามีอาชีพครู ไม่มีความเปรียบในที่นี้จึงไม่มีภาพพจน์ หนานูดเป็นตุตเปิด ชนเป็นลิง เป็น ในที่นี้ความหมายเท่ากับ เหมือน ใช้เหมือนแทนที่ได้ จึง เป็นอุปมา ไม่ใช่อุปลักษณ์

โดยมากแล้ว “เป็น” ที่ตามหลังคำนาม คือ เปรียบคำนามกับคำนาม จะเป็นอุปลักษณ์ เช่น

เขาเป็นสุนทรภู่อุสมัยนี้

ส่วน เป็น ที่ตามหลัง กริยาหรือ คำขยาย เป็นการเปรียบส่วนเดียว หรือลักษณะเดียวของ คำนามนั้นกับอีกสิ่งหนึ่ง เช่น อ้วน เป็น หมู เปรียบความอ้วนกับลักษณะอ้วนของหมู ทั้งที่หมูมี ลักษณะเด่นอื่นๆ อีก เช่น สกปรก ขี้เกียจ (กินแล้วนอนทั้งวัน) เป็นต้น

3. **อนุนามนัย (Synecdoche)** คือภาพพจน์ที่เกิดจากการใช้คุณสมบัติเด่นๆ ส่วนหนึ่งเพื่อแทนความหมายทั้งหมด เช่น

“กาลเวลาค่าทุกสิ่งไปจากฉัน ทิ้งไว้แต่ความทรงจำและรอยยิ้มที่ขอบตา”

รอยยิ้มที่ขอบตา เป็นเพียงส่วนเดียวของร่างกายที่แสดงถึงความเศร้าในที่นี่ รอยยิ้มที่ขอบตาหมายถึงความแก่ชรา หรือความร่วงโรยของสังขาร(ร่างกายทั้งร่าง)

4. **อธินามนัย (Metonymy)** คือภาพพจน์ที่เกิดจากการใช้ชื่อเรียกรวมๆ แทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือคนหนึ่ง เช่น

ไทยนี้รักสงบ

ปกติเมื่อพูดว่า “ไทย” อาจรวมทั้ง ประเทศ ผู้คน เชื้อชาติ แต่ในที่นี้เจาะจงถึงชาวไทย คือ คนไทยเท่านั้น ไม่ใช่อย่างอื่น

5. **บุคลาธิษฐาน (Personification)** คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการเปรียบเทียบโดยนำสิ่งไม่มีชีวิตหรือมีชีวิต แต่ไม่ใช่คนมากล่าวถึงราวกับเป็นคน เช่น

ทะเลไม่เคยหลับใหล

ใครตอบได้ไหมใจจึงตื่น

นาข้าวและรั้วพืชทั้งมวล

ล้วนโค้งศีรษะให้อูทก

6. **อติพจน์ (Hyperbole)** คือภาพพจน์เปรียบเทียบเกินความจริง เช่น

รักคุณเท่าฟ้า

เรียมรำน้าเนตรถั่วม ถึงพรหม

ภาพพจน์เกินความจริงเช่นนี้ เป็นจริงได้ในความรู้สึก

7. **สัทพจน์ (Onomatopoeia)** คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบโดยใช้คำเลียนเสียง เช่น

ต้อยตะริดติตตีเจ้าพี่เอ๋ย

จะละเลยเร่ร้อนไปนอนไหน

แอ้อ้ออสร้อยฟ้าสุมาลัย

แม่เด็ดได้แล้วไม่รังให้ห่างเขย

8. **วิภาษ (Oxymoron)** คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการใช้คำที่มีความหมายขัดแย้งกัน นำมาคู่กันได้อย่างกลมกลืน เช่น

ลมหนาวพัดอ้าวจนหนาวเหน็บเจ็บกระดูก

9. **อรรถวิภาษ (paradox)** คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการแสดงความหมายที่ดูเหมือนจะขัดแย้งกันหรือเป็นไปไม่ได้ แต่เมื่อวิเคราะห์ความหมายลึกกลงไปอาจตีความได้อย่างกลมกลืน เช่น

อกชลดลาแคล้วแผ่น ปลูกพี

อก ให้ความรู้สึกอบอุ่นนุ่มนวล แต่ ชล มีลักษณะไหลให้ความชุ่มชื้น ความเย็น ลักษณะทั้งสองอย่างนี้ขัดแย้งกันแต่ปรากฏอยู่ในสิ่งเดียวกัน เป็นความขัดแย้งที่ไปด้วยกันได้

วิภาษ เป็นการใช้คำที่ขัดแย้งมาเข้าคู่กัน แต่อรรถวิภาษมุ่งถึงความที่ขัดแย้งกัน แต่ไปด้วยกันได้

2.2 การใช้คำ

เปลื้อง (2541: 52) ได้กล่าวถึง ลักษณะการเลือกสรรคำที่นำมาใช้ในงานเขียน โดยที่จะต้องดูทางด้านคุณสมบัติของคำ ดังนี้

1. ด้านรูปศัพท์ กล่าวคือ ควรเข้าใจรูปศัพท์ของคำว่า มีมูลมาอย่างไร เขียนขึ้นมาอย่างไร ความหมายว่าอย่างไร
2. ด้านเสียงคำ เสียงของคำอาจส่งความหมายได้ เช่น *เอ๊ะ* หมายความว่าประหลาดใจสังสัย *ฮือ* หมายความว่านึกได้ เป็นต้น
3. ด้านประวัติของคำ คำบางคำมีประวัติเรื่องราว ถ้าเรารู้ประวัติหรือเรื่องราวของมันได้ จะทำให้เราเข้าใจความหมายของคำนั้นดียิ่งขึ้น และใช้ได้เหมาะสมขึ้น
4. สักดิ์ของคำ ถ้อยคำย่อมมีรูป มีสี มีอุปนิสัย มีอารมณ์ กล่าวคือ คำบางคำเป็นคำต่ำ บางคำมีตระกูล บางคำศักดิ์สิทธิ์ บางคำชวนขัน บางคำมีน้ำหนัก เป็นต้น

รำเพย (2542: 45-78) ได้กล่าวถึง ภาษาสื่อจินตภาพ ที่ปรากฏในวรรณกรรมของกวีอีสานไว้ว่า ศิลปะในการเลือกใช้ภาษา เพื่อสร้างจินตภาพของกวีอีสาน แยกลักษณะตามท่วงทำนองแต่ง (Style) เช่น การใช้คำที่กล่าวตรงไปตรงมา เป็นการเลือกใช้คำที่จะก่อให้เกิดความรู้สึกด้านประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส ทำให้ผู้อ่านสร้างภาพได้ตามความหมายของคำโดยตรง กวีจะใช้วิธีนี้ในการชมธรรมชาติและการพรรณนาอารมณ์ ความรู้สึก มากกว่าบทอื่นๆ

นอกจากลักษณะด้านการใช้คำแล้วนั้น รำเพย (2542: 78) ยังได้กล่าวถึงที่น่าสนใจ คือ ลักษณะของจินตภาพที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน มี 2 ลักษณะคือ

1. จินตภาพความเคลื่อนไหว กวีจะเลือกใช้คำแสดงภาพความเคลื่อนไหวซึ่งเป็นผลสัมผัส จากคำ มาเปรียบเทียบเพื่ออธิบายสิ่งต่างๆ ที่ต้องการให้ผู้อ่านนึกภาพเชื่อมโยง และเข้าใจได้ อาจใช้คำ ที่เป็นรูปธรรมมาอธิบายนามธรรมด้วย คำที่นิยมใช้เป็นคำเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ ได้แก่ น้ำ ทราย ดิน ฝน ที่ผู้อ่านคุ้นเคย มาสร้างภาพอารมณ์ ความรู้สึกแสดงอำนาจยิ่งใหญ่ หรือจำนวนมากมาย มหาศาล เช่น

“ซาดๆ ช้างทั้งม้าหลังไหลมา ฟันเขย คือคั่งชลทาฝนหลังลงเดือนเก้า” จากตัวอย่างนั้น จำนวนไพรวลกลองทัพ แม้จะไม่ใช่สิ่งที่เป็นนามธรรม แต่กวีต้องการเน้นให้เห็นความยิ่งใหญ่มากมาย เหลือคณานับ จึงใช้ความเคลื่อนไหวของสายฝนในฤดูเดือนเก้า ซึ่งเป็นฤดูฝนย่อมมีความต่อเนื่อง รุนแรง ไม่รู้จบสิ้น

2. จินตภาพในรูปพลังงานต่างๆ ได้แก่ คือคำที่แสดงถึง ความร้อน แสง สี และเสียง ซึ่ง สัมผัสได้ด้วยกาย ตา และหู กวีจะนำภาพพลังงานที่สัมผัสได้เหล่านี้มาชี้แนะความรู้สึกนึกคิด เพื่อ เข้าถึงความหมายลึกด้านอารมณ์ความรู้สึกหรือนึกเห็นความงาม ความไพเราะของสิ่งนั้นๆ เช่น ความ ร้อนของไฟ ถูกนำมาใช้แสดงอารมณ์ความรู้สึก 2 ลักษณะ คือ อารมณ์โกรธ รุนแรงและอารมณ์ทุกข์ โศกทั้งปวง

การใช้คำในการแต่งงานเขียนประเภทนวนิยายนั้น นอกจากการใช้คำในลักษณะดังที่ได้กล่าว มาแล้วนั้น

โกสุม (2536: 7) ยังได้กล่าวถึง การใช้คำอีกลักษณะหนึ่งที่มีส่วนสำคัญต่อ จินตภาพ คือ การ ใช้ คำบอกสีและแสงงานเขียน สรุปลงได้ดังนี้ แสง สีและการมองเห็นมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด จนกล่าวได้ว่าสีของทุกสรรพสิ่งทั้งหลายที่มองเห็น เกิดจากแสงสว่างส่องกระทบกับสรรพสิ่ง เหล่านั้น ถ้าปราศจากแสงก็ไม่สามารถมองเห็นสิ่งต่างๆ และสีของวัตถุได้เลย

อภิรัตน์ (2547: 24) กล่าวว่า คำบอกสี มีความสำคัญในการช่วยสร้างจินตภาพ เพราะสีทำให้ ผู้อ่านเห็นภาพ และเกิดอารมณ์ และให้อารมณ์ความรู้สึกที่แตกต่างกัน เช่น สีแดงให้ความรู้สึกสดใส สีเขียวให้ความรู้สึกมีชีวิตชีวา

สุจิตรา (2549: 47) กล่าวถึง การใช้คำเพื่อบอกลักษณะของสีต่างๆ สรุปลงได้ดังนี้ เมื่อสีต่างๆ เป็นองค์ประกอบของธรรมชาติ การพรรณนาสีของกวีจึงมักปรากฏในรูปของการให้รายละเอียดของสีหรือพรรณนา เพื่อให้ผู้อ่านได้สัมผัสกับความอ่อนแก่หรือเรื่องหรือความเข้มข้นหลากหลายของสี จึงใช้ความเปรียบหรือใช้คำวิเศษณ์ขยายคำบอกสี โดยบางครั้งอาจจะไม่กล่าวถึงชื่อสีอย่างเด่นชัด แต่ผู้อ่านจะสามารถสัมผัสรับรู้สีนั้นๆ ได้อย่างละเอียดชัดเจน

กาญจนา (2521: 50) กล่าวถึงการอธิบายลักษณะของสี ในงานเขียน สรุปลงได้ดังนี้ ในการอธิบายสีของสิ่งต่างๆ นอกจากจะใช้คำเรียกสีดังที่ได้กล่าวถึงข้างต้นนั้นแล้ว ในบางครั้งก็อาจจะต้องใช้คำขยายคำเรียกสีอีกต่อหนึ่ง เพื่อให้ได้สีที่ต้องการ คำที่ใช้ขยายคำเรียกสีมีหลายคำ เช่น แก่ เข้ม อ่อน ซีด จาก ฯลฯ

ชลฤทัย (2540: 86) กล่าวถึงคำบอกแสงในงานเขียน สรุปลงได้ดังนี้ คำบอกแสงเหล่านี้ทำให้ภายในใจผู้อ่านแจ่มชัดยิ่งขึ้น เช่น คำบอกแสงวาววับ วิบวับ วาววาม วูบวาบ รือบเวือบ วอมแวม จะทำให้ผู้อ่านเห็นภาพที่มีแสงเปล่งประกายระยิบระยับ แสดงอาการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคำบอกแสงของธรรมชาติ อาจเรียกได้ว่า คำบอกแสงข้างต้น แสดงนาฏการแห่งธรรมชาติ คำบอกแสงบางคำจะช่วยเสริมความรู้สึก เช่น คำบอกแสง ไส สุก สกาว มลึงเมลือง เจิดจ้า สว่างไสว ช่วยเสริมภาพของความสวยสดงดงาม ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสบายใจ อิ่มเอมใจ และเพลิดเพลินใจ

จากลักษณะการใช้ภาษาที่สื่อจินตภาพในงานเขียนนอกจากการสื่อจินตภาพโดยใช้ภาพพจน์แล้วนั้น ชาญญา (2539: 204) ได้กล่าวถึง การดำเนินการใช้ถ้อยคำเพื่อทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพด้านลักษณะของคำที่ทำให้เกิดจินตภาพ ดังนี้

1. การใช้คำซ้อน เช่น บ้านเรือนแถวนี้ดูเหมือนไม่มีคนอยู่ ความรักเป็นสิ่งที่สวยงาม เป็นต้น
2. การใช้คำซ้ำ เช่น เด็กๆ เหล่านี้เป็นเด็กที่น่าสงสาร นานๆ ครั้งเขาจะมาสักที เป็นต้น
3. การซ้ำคำ คือการกล่าวถึงคำๆ เดิมบ่อยในประโยคหรือในย่อหน้าเดียวกัน ทั้งนี้อาจเป็นการย้ำความให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ในการอ่านมากยิ่งขึ้น เช่น เขาไม่ทราบ ไม่รู้สึก ไม่ใส่ใจ ในสิ่งใดๆ ทั้งสิ้น

นอกจากนี้ ชาญญา (2539: 210) ยังได้กล่าวถึง ลักษณะความหมายของคำที่ทำให้เกิดจินตภาพ คือโดยทั่วไปแล้ว ในนวนิยายและเรื่องสั้นจะมีการใช้ถ้อยคำทางด้านความหมายของคำ ในสองลักษณะด้วยกันคือ

1. การใช้คำที่มีความหมายตรง คือคำที่มีความหมายตามพจนานุกรม
2. การใช้คำที่มีความหมายแฝง คือคำที่มีความหมายตามพจนานุกรม และยังมีความหมายอื่นๆ แฝงอยู่ด้วย กล่าวคือ

ความหมายโดยพจนานุกรม ได้แก่ความหมายเดิมของคำ เช่น ถ้าเปิดดูคำว่า *แมว* ในพจนานุกรม จะได้ว่าแมว (นาม) สัตว์เลี้ยงสี่เท้าขนาดเล็กชนิดหนึ่ง เลี้ยงไว้จับหนู เป็นต้น

ความหมายโดยนัยะ คำเกือบทุกคำย่อมชักนำความคิดให้เกี่ยวโยงไปถึงสิ่งอื่นๆ ได้ จะเห็นได้ในความว่า หน้าเขียน หน้าดำ หน้าแดง หน้าขาว แต่งตัวแมวๆ ดังนี้ คำว่า เขียน ดำ แดง ขาว แมวๆ ย่อมแสดงความหมายโดยนัยะทั้งสิ้น เช่น หน้าเขียว- โกรธ เจ็บ หน้าดำ –ทุกข์ วิดก หน้าแดง – โกรธ เป็นต้น (เปลื้อง, 2541: 50-51)

จากลักษณะการใช้ภาษาจินตภาพที่ได้กล่าวข้างต้นนั้น สรุปได้ว่า การใช้ภาษาจินตภาพที่ปรากฏในงานเขียนโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การใช้โวหารภาพพจน์ และการใช้คำ ในลักษณะต่างๆ

โวหารภาพพจน์ที่นิยมใช้กันนั้น แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. อุปมา (Simile) คือ การเปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกัน โดยมีคำที่แสดงลักษณะความเหมือนของสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบ เช่น คำว่า ประดุจ คุจ ด้ง ด้ง คล้าย เหมือน รวากับ ปาน ประหนึ่ง เป็นต้น

2. อุปลักษณ์ (Metaphor) คือ การเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่งที่มีลักษณะเด่นเหมือนกัน โดยไม่มีคำที่แสดงลักษณะความเหมือน ซึ่งจะแตกต่างจากการอุปมา

3. บุคลาธิษฐาน (Personification) คือ การนำสิ่งที่ไม่มีชีวิตมาแสดงอาการเหมือนสิ่งที่มีชีวิตหรือมาแสดงอาการเหมือนมนุษย์

4. อติพจน์ (Hyperbole) คือ การเปรียบเทียบที่เกินความจริง เช่น

5. สัทพจน์ (Onomatopoeia) คือ การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ

การใช้คำที่นิยมในการทำให้เกิดจินตภาพ นั้นสรุปได้ ดังนี้

1. ทางด้านรูปคำ เช่น ลักษณะการสร้างคำ คือ การซ้ำคำ การใช้คำซ้ำ การใช้คำซ้อน การใช้คำเป็นต้น

2. ทางด้านความหมายของคำ ซึ่งแบ่งออกเป็น ความหมายโดยตรง และความหมายแฝง

3. การใช้คำบอกความเคลื่อนไหว และการใช้คำบอกลักษณะของสีและแสง

การสร้างงานเขียนที่ใช้ภาษาจินตภาพ โดยการนำโวหารภาพพจน์ และการใช้คำ ในลักษณะต่างๆ มาใช้นั้นสามารถทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ และความรู้สึกคล้อยตามไปกับเนื้อเรื่อง และตัวละครได้ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการอ่านนวนิยาย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาจินตภาพ

การศึกษาภาษาจินตภาพในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยได้ แนวความคิด และแนวทางการศึกษาจากการวิจัย ดังนี้

1. สุวัฒน์ (2540) วิจัยเรื่อง ภาษาในวรรณกรรมของสุวรรณดี สุคนธา: ความสัมพันธ์

ระหว่างแนวคิดกับจินตภาพ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจินตภาพกับแนวคิดในวรรณกรรมของสุวรรณดี สุคนธา โดยเก็บข้อมูลจากนวนิยายทั้งหมด 8 เรื่อง และเรื่องสั้น 5 เรื่อง ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้วิจัยได้พบลักษณะการสร้าง จินตภาพ 3 ลักษณะคือ

1.1 การสร้างจินตภาพโดยการใช้คำ โดยสุวรรณดีสามารถเลือกใช้คำมาสร้างจินตภาพของ สี แสง เสียง กลิ่น รส และอารมณ์ความรู้สึกอันหลากหลายของตัวละคร ได้อย่างประณีตงดงาม

1.2 การสร้างจินตภาพโดยการใช้ความเปรียบ สุวรรณดีสามารถสร้างความเปรียบมาใช้สื่อภาพตลอดจนอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ ให้เกิดจินตภาพที่ประณีตงดงาม และเข้าถึงสิ่งที่สุวรรณดีต้องการจะกล่าวถึงอย่างแท้จริง สุวรรณดีนิยมนำธรรมชาติมาใช้เป็นความเปรียบเกิดจากความรักและความผูกพันในธรรมชาติ

1.3 การสร้างจินตภาพโดยการใช้สัญลักษณ์ สุวรรณดีเป็นนักเขียน ผูกพันและคุ้นเคยกับธรรมชาติ จึงสามารถหยิบยกธรรมชาติมาเป็นสัญลักษณ์เพื่อสร้างจินตภาพให้แก่นงานเขียนของตนได้อย่างเหมาะสม ทำให้ผู้อ่านเข้าใจสารที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอได้อย่างชัดเจน

2. คลฤทัย (2540) งานวิจัยเรื่อง ภาษาจินตภาพในเรื่องสั้นของอัศศิริ ธรรมโชติ ผู้วิจัยมี

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของภาษาจินตภาพในเรื่องสั้นของ อัศศิริ ธรรมโชติ โดยศึกษาจากรวมเรื่องสั้นจำนวน 4 เล่ม (60 เรื่อง) ซึ่งเป็นรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลและ ได้รับการยกย่องว่าเป็นงานเขียนที่ดี จากงานวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า

การสร้างจินตภาพโดยการเล่นเสียงและจังหวะนั้น อัคริรี ใช้วิธีการเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ ทั้งรูปแบบกลบท แบบสัมผัสคั่น แบบใช้คำซ้อน ทั้งยังมีการสัมผัสสระแบบสัมผัสชนิด สัมผัสคั่น ซึ่งการเล่นเสียงพยัญชนะและสระนี้ถือเป็นกลวิธีสร้างความงดงามและความน่าในใจในเรื่องสั้นของอัคริรี ธรรมโชติ เพราะเกิดการเพิ่มเสียงที่เพรวพราว อ่านแล้วเกิดอรรถรสแห่งเสียง

ด้านการสร้างจินตภาพโดยการใช้คำและประโยค อัคริรี ธรรมโชติได้สร้างจินตภาพโดยสรรคำอย่างพิถีพิถันเพื่อสร้างอารมณ์ที่ลึกซึ้ง ทั้งการใช้คำบอกแสง สี การใช้คำทำเนียบกวี การใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้าม การซ้ำคำ ซึ่งกลวิธีการใช้คำเหล่านี้มีส่วนสำคัญที่ทำให้เรื่องสั้นดังกล่าวปรากฏจินตภาพชัดเจน ด้านการใช้ประโยค มีการใช้ประโยคซ้ำความ ประโยคคำถาม ซึ่งเป็นกลวิธีที่สามารถใช้สื่อจินตภาพได้เป็นอย่างดี

ด้านการสร้างจินตภาพโดยการสร้างภาพพจน์ นั้น อัคริรี ธรรมโชติ ได้นำสิ่งต่างๆ ที่มีในธรรมชาติทั้งสิ่งของ สัตว์ พืช ฯลฯ มาเป็นสื่อเปรียบเทียบเพื่อขยายให้เห็นภาพ แสง สี รูปทรง ปริมาณ และเพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึกทั้งเหงา เศร้า ทุกข์ใจ ร่าเริงแจ่มใส ซึ่งการพิถีพิถันในการใช้ภาพพจน์เพื่อแสดงจินตภาพอันละเอียดลึกซึ้งให้ปรากฏแจ่มชัดในใจผู้อ่านได้อย่างดียิ่ง

3. อภิรัตน์ (2547) งานวิจัยเรื่อง การใช้ภาษาเพื่อสื่อจินตภาพในนวนิยาย ของ ปิยะพร

ศักดิ์เกษม ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการใช้ภาษาสื่อจินตภาพในนวนิยายของปิยะพรซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถทางการใช้ภาษาและท่วงทำนองการแต่งของปิยะพร ศักดิ์เกษม โดยผู้วิจัยได้ศึกษาจากนวนิยายของปิยะพร จำนวนทั้งสิ้น 13 เรื่อง เช่น ทราบดีเพลิง ได้ร่มไม้เลื้อย ดอกไม้ในป่าหนาว รากนครา เป็นต้น ผลของการวิจัยพบว่า

ปิยะพร ศักดิ์เกษม มีกลวิธีการใช้ภาษาในลักษณะต่างๆ ซึ่งทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพที่ลึกซึ้ง และทำให้ผู้อ่านเกิดความสะเทือนอารมณ์ อันได้แก่ กลวิธีการใช้คำ การใช้ประโยค การใช้เครื่องหมาย การใช้ภาพพจน์ และการใช้สัญลักษณ์ ลักษณะการใช้ภาษาดังกล่าว ช่วยสร้างจินตภาพทำให้ผู้อ่านนึกเห็นภาพและเกิดความรู้สึกคล้อยตามไปกับเนื้อเรื่องได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้การใช้ภาษาในนวนิยายของปิยะพร ยังเน้นการให้ภาพของแสงสีการสื่ออารมณ์ความรู้สึก และการเน้นย้ำสารที่ต้องการสื่อให้เห็นความปราณีตพิถีพิถันในการสร้าง จินตภาพที่ทำให้เกิดความงดงามทางวรรณศิลป์ ส่งผลให้นวนิยายหลายเรื่องของปิยะพร ได้รับรางวัลจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ และเป็นที่ยอมรับในหมู่ผู้อ่านอย่างแพร่หลาย (อภิรัตน์, 2547: 1)

จากงานวิจัยข้างต้นนั้นทำให้ทราบว่า โวหารภาพพจน์ และการใช้คำที่สามารถแสดงอารมณ์ ความรู้สึก หรือคำที่บอกลักษณะของสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การบอกความเคลื่อนไหว การบอกแสง สี การใช้คำขยาย ฯลฯ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดจินตภาพขึ้นในงานเขียน ทำให้ผู้อ่านงานเขียนไม่ เพียงแต่รับรู้ความหมายของตัวอักษรเท่านั้น แต่ผู้เขียนจะได้รับรู้อารมณ์ ความรู้สึก และมองเห็นภาพ ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากงานเขียนซึ่งทำให้เกิดอรรถรสในการอ่านมากขึ้น

ในงานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้ประมวลความรู้จากการตรวจเอกสารดังกล่าวข้างต้น กำหนดเกณฑ์ในวิจัยดังนี้

1. เกณฑ์ทางการใช้คำเพื่อสร้างจินตภาพในวรรณกรรม
 - 1.1 การใช้คำบอกสี
 - 1.2 การใช้คำบอกแสง
 - 1.3 การใช้คำบอกความเคลื่อนไหว
 - 1.4 การใช้คำบอกอารมณ์ความรู้สึก

2. เกณฑ์การใช้ภาพพจน์เพื่อสร้างจินตภาพในวรรณกรรม
 - 2.1 การใช้ภาพพจน์อุปมา
 - 2.2 การใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์
 - 2.3 การใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน
 - 2.4 การใช้ภาพพจน์อติพจน์